

Repertoriul jurisprudenței

HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

21 decembrie 2016*

„Trimitere preliminară — Directiva 93/13/CEE — Directiva 2009/22/CE — Protecția consumatorilor — Efect erga omnes al unor clauze abuzive care figurează într-un registru public — Sancțiune pecuniară aplicată unui profesionist care a utilizat o clauză considerată echivalentă cu cea care figurează în registrul respectiv — Profesionist care nu a participat la procedura ce a condus la constatarea caracterului abuziv al unei clauze — Articolul 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene — Noțiunea «instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern»”

În cauza C-119/15,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară formulată în temeiul articolului 267 TFUE de Sąd Apelacyjny w Warszawie (Curtea de Apel din Varșovia, Polonia), prin decizia din 19 noiembrie 2014, primită de Curte la 9 martie 2015, în procedura

Biuro podróży „Partner” sp. z o.o. sp.k. w Dąbrowie Górniczej

împotriva

Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul J. L. da Cruz Vilaça, președinte de cameră, doamna M. Berger și domnii A. Borg Barthet, E. Levits (raportor) și F. Biltgen, judecători,

avocat general: domnul H. Saugmandsgaard Øe,

grefier: domnul K. Malacek, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 9 martie 2016,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Biuro podróży „Partner” sp. z o.o. sp.k. Dąbrowie Górniczej, de I. Bryła-Rokicka, consilier juridic;
- pentru Prezes Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów, de D. Sprzączkowska, consilier juridic;
- pentru guvernul polonez, de B. Majczyna, de M. Nowak și de K. Kamejsza, în calitate de agenți;

* Limba de procedură: polona.

— pentru Comisia Europeană, de G. Goddin, de A. Szmytkowska și de D. Roussanov, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 2 iunie 2016,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii (JO 1993, L 95, p. 29, Ediție specială, 15/vol. 2, p. 273) coroborate cu articolele 1 și 2 din Directiva 2009/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind acțiunile în încetare în ceea ce privește protecția intereselor consumatorilor (JO 2009, L 110, p. 30), precum și a articolului 267 TFUE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Biuro podróży „Partner” sp. z o.o. sp.k. w Dąbrowie Górniczej (denumit în continuare „Biuro Partner”), pe de o parte, și Prezes Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (președintele Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, Polonia), pe de altă parte, în legătură cu utilizarea de către Biuro Partner a unor clauze în cadrul condițiilor generale care sunt înscrise în Registrul național al clauzelor din condițiile generale declarate ilicite.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

- 3 Articolul 3 alineatul (3) din Directiva 93/13 prevede:
„Anexa [la această directivă] conține o listă orientativă și neexhaustivă a clauzelor care pot fi considerate abuzive.”
- 4 Articolul 6 alineatul (1) din directiva menționată enunță:
„Statele membre stabilesc că clauzele abuzive utilizate într-un contract încheiat cu un consumator de către un vânzător sau un furnizor [a se citi «profesionist»], în conformitate cu legislația internă, nu creează obligații pentru consumator, iar contractul continuă să angajeze părțile prin aceste clauze [a se citi «potrivit dispozițiilor sale»], în cazul în care poate continua să existe fără clauzele abuzive.”
- 5 Articolul 7 din aceeași directivă prevede:
„(1) Statele membre se asigură că, în interesul consumatorilor și al concurenților, există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către vânzatori sau furnizori [a se citi «profesioniști»].

(2) Mijloacele menționate la alineatul (1) cuprind dispozițiile în conformitate cu care persoanele sau organizațiile care au, în temeiul legislației interne, un interes legitim în protecția consumatorilor pot introduce o acțiune în justiție sau în fața organismelor administrative competente, în conformitate cu legislația internă în cauză, pentru a obține o decizie care să stabilească dacă clauzele contractuale elaborate pentru a fi utilizate în general sunt abuzive, astfel încât să poată aplica mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea acestor clauze în continuare.

(3) Cu respectarea legislației interne, acțiunile menționate la alineatul (2) pot fi îndreptate, separat sau în ansamblu, împotriva unui număr de vânzători sau furnizori [a se citi «profesioniști»] din același sector economic sau împotriva asociațiilor acestora care utilizează sau recomandă utilizarea aceluiași clauze contractuale generale sau a unor clauze similare.”

6 Articolul 8 din Directiva 93/13 enunță:

„Statele membre pot adopta sau menține cele mai stricte dispoziții compatibile cu tratatul în domeniul reglementat de prezenta directivă pentru a asigura consumatorului un nivel maxim de protecție.”

7 Directiva 2011/83/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2011 privind drepturile consumatorilor, de modificare a Directivei 93/13 și a Directivei 1999/44/CE a Parlamentului European și a Consiliului și de abrogare a Directivei 85/577/CEE a Consiliului și a Directivei 97/7/CE a Parlamentului European și a Consiliului (JO 2011, L 304, p. 64) a modificat Directiva 93/13 pentru a obliga statele membre să informeze Comisia Europeană despre adoptarea unor dispoziții naționale specifice în anumite domenii.

8 Articolul 8a din Directiva 93/13, inserat în aceasta din urmă prin Directiva 2011/83, cu efect de la 13 iunie 2014, prevede:

„(1) În cazul în care un stat membru adoptă dispoziții în conformitate cu articolul 8, acesta informează Comisia în legătură cu aceasta, precum și în legătură cu orice modificare ulterioară, în special în cazul în care respectivele dispoziții:

[...]

— conțin liste de termeni contractuali care vor fi considerați neechitabili.

(2) Comisia se asigură că informațiile menționate la alineatul (1) sunt ușor accesibile consumatorilor și comercianților, printre altele pe un site internet dedicat.

[...]”

9 Articolul 1 din Directiva 2009/22 stabilește domeniul de aplicare al acestei directive după cum urmează:

„(1) Scopul prezentei directive este de apropiere a actelor cu putere de lege și a actelor administrative ale statelor membre cu privire la acțiunile în încetare menționate la articolul 2, vizând protejarea intereselor colective ale consumatorilor incluse în directivele enumerate în anexa I, în vederea asigurării unei bune funcționări a pieței interne.

(2) În sensul prezentei directive, o încălcare reprezintă orice act contrar directivelor enumerate în anexa I, astfel cum au fost transpuse în legislația internă a statelor membre, care prejudiciază interesele colective menționate la alineatul (1).”

10 Articolul 2 din această directivă, intitulat „Acțiuni în încetare”, prevede:

„(1) Statele membre desemnează instanțele judecătorești sau autoritățile administrative competente să decidă asupra acțiunilor introduse de entitățile calificate în sensul articolului 3, vizând:

(a) încetarea sau interzicerea oricărei încălcări, cu toată diligența necesară și, după caz, în cadrul unei proceduri de urgență;

(b) după caz, măsuri precum publicarea integrală sau parțială a deciziei, într-o formă adecvată, și/sau publicarea unei declarații de rectificare, în vederea eliminării efectelor persistente ale încălcării;

[...]”

- 11 Directiva 93/13 este menționată la punctul 5 din anexa I la Directiva 2009/22, intitulată „Lista directivelor prevăzute la articolul 1”.

Dreptul polonez Legea privind protecția concurenței și a consumatorilor

- 12 Potrivit articolului 24 din Ustawa o ochronie konkurencji i konsumentów (Legea privind protecția concurenței și a consumatorilor) din 16 februarie 2007 (Dz. U. nr. 50, poziția 331), în versiunea aplicabilă cauzei principale (denumită în continuare „Legea privind protecția concurenței și a consumatorilor”):

„1. Este interzisă recurgerea la practici care prejudiciază interesele colective ale consumatorilor.

2. Prin practică care prejudiciază interesele colective ale consumatorilor se înțelege orice comportament nelegal al unui profesionist care periclitează aceste interese, în special:

- 1) utilizarea în condițiile generale a unor clauze care au fost înscrise în Registrul clauzelor din condițiile generale declarate ilicite, prevăzut la articolul 479⁴⁵ din Ustawa – Kodeks postępowania cywilnego [(Legea privind Codul de procedură civilă)] din 17 noiembrie 1964 (Dz. U. nr. 43, poziția 296, cu modificările ulterioare);

[...]”

- 13 Articolul 106 din Legea privind protecția concurenței și a consumatorilor prevede:

„1. Președintele Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor poate impune profesionistului, prin decizie, o amendă al cărei quantum nu poate depăși 10 % din cifra de afaceri realizată în exercițiul financiar anterior anului de impunere a amenzii atunci când, fie și numai în mod involuntar, acest profesionist:

[...]

- 4) a recurs la o practică care prejudiciază interesele colective ale consumatorilor, în sensul articolului 24.

[...]”

Codul de procedură civilă

- 14 Articolele 398¹, 398³, 398⁹, 479⁴², 479⁴³ și 479⁴⁵ din Legea din 17 noiembrie 1964 privind Codul de procedură civilă, în versiunea aplicabilă cauzei principale (denumit în continuare „Codul de procedură civilă”), prevăd:

„Articolul 398¹

1. Se poate formula recurs în fața Sąd Najwyższy [(Curtea Supremă, Polonia)] împotriva hotărârii definitive sau a ordonanței de respingere a cererii sau de nepronunțare asupra fondului prin care se finalizează procedura, într-o cauză care provine de la o instanță de gradul al doilea, de către o parte,

de Prokurator Generalny [(procurorul general)], de Rzecznik Praw Obywatelskich [(mediatorul pentru drepturile cetățenilor)] sau de Rzecznik Praw Dziecka [(mediatorul pentru drepturile copiilor)], cu excepția cazului în care o normă specială prevede altfel.

[...]

Articolul 398³

1. Recursul poate fi introdus de către o parte în temeiul următoarelor motive:

- 1) încălcarea dreptului material prin interpretarea eronată sau prin aplicarea greșită a acestuia.
- 2) nerespectarea normelor de procedură, dacă încălcarea a avut un impact semnificativ asupra soluției date în cauză.

[...]

Articolul 398⁹

1. Sąd Najwyższy [(Curtea Supremă)] consideră că recursul este admisibil atunci când:

- 1) cauza implică o problemă juridică esențială;
- 2) este necesară interpretarea unor dispoziții juridice care ridică îndoieli serioase sau determină divergențe jurisprudențiale;
- 3) procedura este afectată de nulitate sau
- 4) recursul este vădit fondat.

2. Sąd Najwyższy [(Curtea Supremă)] decide, în camera de consiliu, asupra admisibilității recursului. Decizia sa nu necesită o motivare scrisă.

[...]

Articolul 479⁴²

1. Dacă admite cererea, instanța reproduce în dispozitivul hotărârii conținutul clauzelor din condițiile generale declarate ilicite și interzice utilizarea lor.

[...]

Articolul 479⁴³

Hotărârea definitivă își produce efectele față de terți din momentul înscrierii clauzei din condițiile generale declarate ilicite în registrul menționat la articolul 479⁴⁵ alineatul 2.

[...]

Articolul 479⁴⁵

1. O copie a hotărârii definitive de admitere a cererii este transmisă de instanță președintelui Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor.

2. Președintele Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor ține, pe baza hotărârilor menționate la alineatul 1, Registrul clauzelor din condițiile generale declarate ilicite.

3. Registrul prevăzut la alineatul 2 este public.”

Litigiul principal și întrebările preliminare

- 15 Biuro Partner este o societate poloneză care își desfășoară activitatea în sectorul serviciilor turistice.
- 16 Printr-o decizie din 22 noiembrie 2011, președintele Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor a constatat că Biuro Partner utiliza clauze considerate echivalente clauzelor declarate ilicite în cadrul unor proceduri care au vizat alți profesioniști și înscrise în Registrul național al clauzelor din condițiile generale declarate ilicite. Potrivit directorului acestui oficiu, clauzele respective utilizate de Biuro Partner aduceau atingere intereselor colective ale consumatorilor și justificau aplicarea unei amenzi în cuantum de 27 127 de zlotți polonezi (PLN) (aproximativ 6 400 de euro).
- 17 HK Zakład Usługowo Handlowy „Partner” sp. z o.o., a cărei succesoare în drepturi este Biuro Partner, a contestat echivalența clauzelor utilizate de această societate și a celor înscrise în registrul respectiv.
- 18 Printr-o hotărâre din 19 noiembrie 2013, Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul Regional din Varșovia – Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, Polonia) a respins acțiunea formulată de Biuro Partner împotriva deciziei președintelui Oficiului pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, constatând, la fel ca acesta din urmă, echivalența dintre clauzele comparate.
- 19 Biuro Partner a formulat apel împotriva hotărârii în fața Sąd Apelacyjny w Warszawie (Curtea de Apel din Varșovia, Polonia).
- 20 Această instanță are îndoieli cu privire la interpretarea care trebuie dată Directivelor 93/13 și 2009/22. În această privință, instanța menționată face referire la Hotărârea din 26 aprilie 2012, Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242), în care Curtea a statuat în esență că efectul unei hotărâri judecătorești prin care se constată nelegalitatea unor clauze considerate abuzive poate fi extins la toți consumatorii care au încheiat un contract ce conține aceleași clauze cu același profesionist, fără a fi parte în procedura îndreptată împotriva acestuia. Îndoielile acestei instanțe privesc în special aspectul dacă situația este aceeași și în ceea ce privește consumatorii care au încheiat un contract ce conține aceleași clauze cu un profesionist diferit care nu a participat la procedura ce a condus la constatarea caracterului abuziv al clauzelor vizate.
- 21 În aceste condiții, Sąd Apelacyjny w Warszawie (Curtea de Apel din Varșovia) a decis să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:
- „1) În lumina articolului 6 alineatul (1) și a articolului 7 din Directiva 93/13 coroborate cu articolele 1 și 2 din Directiva 2009/22, se poate considera că utilizarea unor clauze în condițiile generale, cu un conținut echivalent cu cel al clauzelor declarate ilicite printr-o hotărâre judecătorească definitivă și înscrise în Registrul clauzelor din condițiile generale declarate ilicite, care se referă la un alt profesionist ce nu a participat la procedura finalizată cu înscrierea în Registrul clauzelor din condițiile generale declarate ilicite este un comportament ilicit care, în raport cu dreptul național, reprezintă o practică ce încalcă interesele colective ale consumatorilor și pentru acest motiv justifică aplicarea unei amenzi în cadrul unei proceduri administrative la nivel național?

- 2) În lumina articolului 267 al treilea paragraf [TFUE], o instanță de gradul al doilea a cărei decizie, pronunțată în apel, poate fi atacată cu recurs, astfel cum prevede Codul de procedură civilă polonez, este o instanță ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern sau Sąd Najwyższy (Curtea Supremă), care are competența de soluționare a recursului, este o astfel de instanță?”

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

- 22 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 din Directiva 93/13 coroborate cu articolele 1 și 2 din Directiva 2009/22 trebuie interpretate în sensul că se opun ca utilizarea în condițiile generale a unor clauze al căror conținut ar fi echivalent cu cel al unor clauze declarate ilicite printr-o hotărâre judecătorească definitivă și înscrise într-un registru național cu asemenea clauze să fie considerată, în privința unui profesionist care nu a fost parte în procedura finalizată cu înscrierea acestor clauze în registrul respectiv, drept un comportament ilicit, sancționabil prin aplicarea unei amenzi.
- 23 Cu titlu preliminar, trebuie arătat că atât instanța de trimitere, cât și Comisia, în observațiile sale scrise, au manifestat îndoieli cu privire la conformitatea unui regim național precum cel în discuție în litigiul principal cu Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (denumită în continuare „carta”) și, mai precis, cu articolul 47 din aceasta, în măsura în care, conform acestui regim, profesionistul ar fi lipsit de posibilitatea de a prezenta argumente întemeiate pe lipsa caracterului abuziv al clauzelor din condițiile generale în cauză și ar fi, astfel, lipsit de dreptul de a fi ascultat.
- 24 În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, drepturile fundamentale garantate de ordinea juridică a Uniunii au vocație de a fi aplicate în toate situațiile reglementate de dreptul Uniunii, însă nu în afara unor asemenea situații (Hotărârea din 26 februarie 2013, Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, punctul 19).
- 25 În prezenta cauză, din înscrisurile de care dispune Curtea reiese că regimul național în discuție în litigiul principal constituie transpunerea Directivelor 93/13 și 2009/22. Astfel, sancțiunea pecuniară aplicată Biuro Partner în temeiul acestui regim constituie o punere în aplicare a acestor directive. Prin urmare, drepturile fundamentale garantate de ordinea juridică a Uniunii trebuie respectate.
- 26 În lipsa unei dispoziții, în Directivele 93/13 și 2009/22, care să prevadă explicit un regim de protecție judiciară efectivă pentru profesionist, acestea trebuie interpretate în lumina articolului 47 din cartă.
- 27 Rezultă că interpretarea Directivelor 93/13 și 2009/22 în lumina articolului 47 din cartă trebuie să țină seama de faptul că orice persoană ale cărei drepturi garantate de dreptul Uniunii pot fi încălcate beneficiază de o cale de atac eficientă. Or, sunt vizați nu numai consumatorii care susțin că sunt vătămați de o clauză abuzivă dintr-un contract pe care l-au încheiat cu un profesionist, ci și un profesionist, precum Biuro Partner, care arată că clauza contractuală în litigiu nu poate fi calificată drept ilicită și nu poate fi pedepsită cu amendă numai ca urmare a împrejurării că o clauză echivalentă a fost înscrisă în Registrul național al clauzelor din condițiile generale declarate ilicite, fără să fi fost parte în procedura care a condus la înscrierea unei astfel de clauze în acest registru.
- 28 Este necesar să se amintească în rest că, potrivit unei jurisprudențe constante, sistemul de protecție pus în aplicare prin Directiva 93/13 se bazează pe premisa potrivit căreia un consumator se găsește într-o situație de inferioritate față de un profesionist în ceea ce privește atât puterea de negociere, cât și nivelul de informare (Hotărârea din 29 octombrie 2015, BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, punctul 17 și jurisprudența citată).

- 29 Având în vedere o asemenea situație de inferioritate, articolul 6 alineatul (1) din Directiva 93/13 prevede că clauzele abuzive nu creează obligații pentru consumator. Este vorba despre o dispoziție imperativă care urmărește să substituie echilibrul formal pe care îl instituie contractul între drepturile și obligațiile cocontractanților printr-un echilibru real, de natură să restabilească egalitatea dintre aceste părți (Hotărârea din 29 octombrie 2015, BBVA, C-8/14, EU:C:2015:731, punctul 18 și jurisprudența citată).
- 30 În plus, date fiind natura și importanța interesului public reprezentat de protecția consumatorilor care se găsesc într-o asemenea situație de inferioritate, articolul 7 alineatul (1) din directiva menționată impune statelor membre obligația să prevadă mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști (Hotărârea din 21 ianuarie 2015, Unicaja Banco și Caixabank, C-482/13, C-484/13, C-485/13 și C-487/13, EU:C:2015:21, punctul 30 și jurisprudența citată).
- 31 Acest obiectiv care constă în a preveni utilizarea în continuare a practicilor ilicite este urmărit deopotrivă de dispozițiile Directivei 2009/22, care completează, în materia punerii la dispoziție de mijloace procedurale adecvate pentru acțiunile în încetare, protecția consumatorilor vizată de Directiva 93/13.
- 32 Curtea este chemată să răspundă la prima întrebare adresată de instanța de trimitere în contextul amintit la punctele precedente din prezenta hotărâre.
- 33 În această privință, este necesar să se constate că din dosarul de care dispune Curtea și în particular din observațiile guvernului polonez reiese că mijloacele utilizate în dreptul polonez, în special ținerea unui registru național cu clauze din condițiile generale declarate ilicite, urmăresc să răspundă cât mai bine cerințelor de protecție a consumatorilor prevăzute de Directivele 93/13 și 2009/22.
- 34 Instanța de trimitere descrie acest registru național ca urmărind trei obiective, în vederea creșterii eficacității interdicției de a utiliza clauze contractuale abuzive.
- 35 Mai întâi, registrul respectiv, care prezintă un caracter public și, în consecință, poate fi consultat de orice consumator și de orice profesionist, are vocația să atenueze facilitatea difuzării și reproducerii unor clauze declarate ilicite de către alți profesioniști decât cei care se află la originea înscrierii unor asemenea clauze în registrul vizat. Apoi, acest registru contribuie la transparența sistemului de protecție a consumatorilor reținut de dreptul polonez și, prin urmare, la securitatea juridică care rezultă din aceasta. În sfârșit, registrul respectiv consolidează buna funcționare a sistemului jurisdicțional național, evitând multiplicarea procedurilor juridice referitoare la clauze analoge din condițiile generale, utilizate de acești alți profesioniști.
- 36 În ceea ce privește un asemenea registru, în primul rând, nu se poate contesta că instituirea sa este compatibilă cu dreptul Uniunii. Astfel, din dispozițiile Directivei 93/13, în special din articolul 8 din aceasta, reiese că statele membre pot stabili liste care prevăd clauze contractuale considerate abuzive. În temeiul articolului 8a din această directivă, astfel cum a fost modificată prin Directiva 2011/83, aplicabilă contractelor încheiate după data de 13 iunie 2014, statele membre sunt obligate să informeze Comisia despre stabilirea unor asemenea liste. Din aceste dispoziții rezultă că listele sau registrele respective, stabilite de organisme naționale, răspund, în principiu, interesului protecției consumatorilor în cadrul Directivei 93/13.
- 37 În al doilea rând, din articolul 8 din Directiva 93/13 reiese că nu numai implementarea unui registru, precum cel instituit de Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, ci și gestionarea acestui registru trebuie să răspundă cerințelor stabilite de această directivă și, mai general, de dreptul Uniunii.

- 38 În această privință, este necesar să se precizeze că registrul respectiv trebuie gestionat în mod transparent în interesul nu doar al consumatorilor, ci și al profesioniștilor. Această cerință implică în special ca acesta să fie structurat în mod clar, independent de numărul de clauze pe care îl conține.
- 39 În plus, clauzele care figurează în registrul vizat trebuie să respecte criteriul actualității, ceea ce presupune ca acest registru să fie actualizat cu rigurozitate și ca, respectându-se principiul securității juridice, clauzele care nu mai este necesar să figureze în acesta să fie înlăturate imediat.
- 40 În plus, în aplicarea principiului protecției jurisdicționale efective, profesionistul căruia i se aplică o amendă ca urmare a utilizării unei clauze considerate echivalentă cu o clauză ce figurează în registrul vizat trebuie printre altele să dispună de posibilitatea de a contesta această sancțiune. Acest drept la o cale de atac trebuie să poată avea ca obiect atât aprecierea comportamentului considerat ilicit, cât și cuantumul amenzii stabilit de organul național competent, în speță Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor.
- 41 În ceea ce privește această apreciere, din dosarul prezentat Curții reiese că, potrivit dreptului polonez, amenda aplicată profesionistului se întemeiază pe constatarea potrivit căreia clauza în litigiu utilizată de acesta este echivalentă cu o clauză din condițiile generale declarată ilicită și care figurează în registrul ținut de oficiul respectiv. În această privință, sistemul polonez prevede că profesionistul are dreptul să conteste această echivalență în fața unei instanțe specializate, și anume Sąd Okręgowy w Warszawie – Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów (Tribunalul Regional din Varșovia – Tribunalul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor). Această instanță are ca vocație specifică să controleze clauzele din condițiile contractuale generale și, prin urmare, să preserveze uniformitatea jurisprudenței în materie de protecție a consumatorilor.
- 42 Potrivit elementelor de care dispune Curtea, examinarea efectuată de instanța competentă nu s-ar limita la o simplă comparație formală a clauzelor examinate cu cele care figurează în registrul vizat. Dimpotrivă, această examinare ar consta în a aprecia conținutul clauzelor în litigiu, pentru a determina dacă, ținând cont de ansamblul împrejurărilor relevante specifice fiecărui caz, aceste clauze sunt identice din punct de vedere material, având în vedere în special efectele pe care le produc, cu cele înscrise în registrul respectiv.
- 43 Având în vedere considerațiile care precedă, a căror exactitate trebuie verificată de instanța de trimitere, nu se poate susține că un regim național precum cel în discuție în litigiul principal încalcă dreptul la apărare al profesionistului sau principiul protecției jurisdicționale efective.
- 44 În ceea ce privește cuantumul amenzii aplicate, stabilit de Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor, trebuie amintit că, potrivit articolului 7 alineatul (1) din Directiva 93/13, statele membre trebuie să se asigure că există mijloace adecvate și eficiente pentru a preveni utilizarea în continuare a clauzelor abuzive în contractele încheiate cu consumatorii de către profesioniști.
- 45 Dacă, în această privință, este necesar să se constate că stabilirea unei amenzi ca urmare a utilizării unei clauze calificate drept abuzivă este indubitabil un mijloc care urmărește să prevină utilizarea în continuare a acesteia, mijlocul respectiv trebuie totuși să respecte principiul proporționalității. Astfel, statele membre trebuie să garanteze oricărui profesionist care apreciază că amenda ce i-a fost aplicată nu respectă acest principiu general al dreptului Uniunii posibilitatea de a formula o cale de atac pentru a contesta cuantumul acestei amenzi.
- 46 În cauza principală, revine instanței de trimitere sarcina să verifice dacă sistemul național polonez în discuție acordă profesionistului căruia i s-a aplicat o amendă de către Oficiul pentru Protecția Concurenței și a Consumatorilor dreptul de a formula o cale de atac pentru a contesta cuantumul acestei amenzi, invocând nerespectarea principiului proporționalității.

47 Având în vedere ansamblul considerațiilor care precedă, este necesar să se răspundă la prima întrebare că articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 din Directiva 93/13 coroborate cu articolele 1 și 2 din Directiva 2009/22, precum și în lumina articolului 47 din cartă trebuie interpretate în sensul că nu se opun ca utilizarea în condițiile generale a unor clauze al căror conținut este echivalent cu cel al unor clauze declarate ilicite printr-o hotărâre judecătorească definitivă și înscrise într-un registru național al clauzelor din condițiile generale declarate ilicite să fie considerată, în privința unui profesionist care nu a fost parte în procedura finalizată cu înscrierea acestor clauze în registrul respectiv, drept un comportament ilicit, cu condiția – fapt ce urmează a fi verificat de instanța de trimitere – ca acest profesionist să beneficieze de un drept la o cale de atac eficientă atât împotriva deciziei prin care se admite echivalența clauzelor comparate privind aspectul dacă, ținând cont de ansamblul împrejurărilor relevante specifice fiecărui caz, aceste clauze sunt identice din punct de vedere material, având în vedere în special efectele produse în detrimentul consumatorilor, cât și împotriva deciziei prin care se stabilește, dacă este cazul, cuantumul amenzii aplicate.

Cu privire la a doua întrebare

48 A doua întrebare privește aspectul dacă instanța de trimitere trebuie calificată drept „instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern”, în sensul articolului 267 al treilea paragraf TFUE.

49 Din decizia de trimitere reiese că această întrebare este adresată în raport cu faptul că, la nivel național, calificarea recursului drept cale de atac, în sensul articolului 267 al treilea paragraf TFUE, este controversată.

50 În acest context, instanța de trimitere arată că orice încălcare a dreptului Uniunii este considerată un motiv de casare, în sensul articolului 398³ alineatul 1 din Codul de procedură civilă. Făcând referire la jurisprudența Curții, această instanță concluzionează că nu face parte dintre instanțele prevăzute la articolul 267 al treilea paragraf TFUE, hotărârile sale fiind supuse unei căi de atac în dreptul intern.

51 În această privință, trebuie amintit că, astfel cum au arătat atât guvernul polonez, cât și Comisia, Curtea a avut ocazia să interpreteze, în cauze caracterizate prin sisteme de căi de atac naționale comparabile cu cel în discuție în litigiul principal, noțiunea „instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern”.

52 În aceste hotărâri, Curtea a arătat că deciziile unei instanțe naționale de apel care pot fi contestate de părți la o Curte supremă nu emană de la o „instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern”, în înțelesul articolului 267 TFUE. Împrejurarea că examinarea pe fond a unor asemenea contestații este supusă unei declarații prealabile de admisibilitate din partea Curții supreme nu are drept efect privarea părților de o cale de atac (Hotărârea din 16 decembrie 2008, Cartesio, C-210/06, EU:C:2008:723, punctul 76 și jurisprudența citată).

53 Curtea a precizat de asemenea că această concluzie este aplicabilă *a fortiori* în privința unui sistem procedural care se limitează să impună restricții privind în special natura motivelor ce pot fi invocate în fața unei asemenea instanțe, care trebuie întemeiate pe o încălcare a legii (Hotărârea din 16 decembrie 2008, Cartesio, C-210/06, EU:C:2008:723, punctul 77).

54 Având în vedere această jurisprudență referitoare la sistemele căilor de atac de drept național comparabile cu cel în discuție în cauza principală, este necesar să se răspundă la a doua întrebare că articolul 267 al treilea paragraf TFUE trebuie interpretat în sensul că o instanță precum instanța de trimitere, ale cărei decizii, pronunțate în cadrul unui litigiu precum cel principal, pot face obiectul unui recurs, nu poate fi calificată drept „instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern”.

Cheltuieli de judecată

55 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

- 1) **Articolul 6 alineatul (1) și articolul 7 din Directiva 93/13/CEE a Consiliului din 5 aprilie 1993 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii coroborate cu articolele 1 și 2 din Directiva 2009/22/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 23 aprilie 2009 privind acțiunile în încetare în ceea ce privește protecția intereselor consumatorilor, precum și în lumina articolului 47 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene trebuie interpretate în sensul că nu se opun ca utilizarea în condițiile generale a unor clauze al căror conținut este echivalent cu cel al unor clauze declarate ilicite printr-o hotărâre judecătorească definitivă și înscrise într-un registru național al clauzelor din condițiile generale declarate ilicite să fie considerată, în privința unui profesionist care nu a fost parte în procedura finalizată cu înscrierea acestor clauze în registrul respectiv, drept un comportament ilicit, cu condiția – fapt ce urmează a fi verificat de instanța de trimitere – ca acest profesionist să beneficieze de un drept la o cale de atac eficientă atât împotriva deciziei prin care se admite echivalența clauzelor comparate privind aspectul dacă, ținând cont de ansamblul împrejurărilor relevante specifice fiecărui caz, aceste clauze sunt identice din punct de vedere material, având în vedere în special efectele produse în detrimentul consumatorilor, cât și împotriva deciziei prin care se stabilește, dacă este cazul, cuantumul amenzii aplicate.**
- 2) **Articolul 267 al treilea paragraf TFUE trebuie interpretat în sensul că o instanță precum instanța de trimitere, ale cărei decizii, pronunțate în cadrul unui litigiu precum cel principal, pot face obiectul unui recurs, nu poate fi calificată drept „instanță națională ale cărei decizii nu sunt supuse vreunei căi de atac în dreptul intern”.**

Semnături